

ACH LIEVE TIJD

2000 jaar Kennemerland

WAANDERS UITGEVERS

IN SAMENWERKING MET DE ARCHIEFDIENST VOOR KENNEMERLAND

Vertier

Op de omslag: Kermis is vanouds een vorm van vertier waar verschillende attracties te beleven zijn. Op het Phoenixterrein aan de Parklaan in Haarlem was in 1952, naast de zweefmolen en de 'flying cars', een koorddanseres actief. Begin jaren vijftig waren er nog geen pretparken, televisie-programma's of computerspelletjes om je mee te vermaken. De kermis was een bijzondere gebeurtenis die je niet mocht missen. (UPB)

Links: De holle boom bij restaurant Kraantje Lek is bekend bij iedereen in Kennemerland en was een geliefde klim- en klauterplek voor kinderen. In 1930 zit mevrouw Peperkamp in de boom met jas en pothoed om jeugdherinneringen op te halen.

Rechts: Kermis op de Meldijk in Uitgeest in 1890. Dit was de kermis waar Jan Ploeger zo dol op was. (HVOU)

'Er is nou geen snars meer an! 't Is hartstikke dood! Alle aardigheid is er totaal af! Och, och wat een verschil met 'n 45-50 jaar geleden! Die goeie oude Uitgeester kermis. Vroeger de fijnste feestweek die er bestond. Maanden van tevoren hoopte je er al op, en weken daarna smulde je er in gedachten nog van. Maar nou? Niks gedaan meer!' Deze woorden tekende in 1938 Jan Ploeger op uit de mond van een oude inwoner van Uitgeest.

Vertier is van alle tijden, maar ook vertier heeft zijn geschiedenis. Zo feestten in de Middeleeuwen rijk en arm samen, maar later kregen de betere standen steeds meer hun eigen vormen van vertier. En in de negentiende en twintigste eeuw werd steeds duidelijker uitgesproken door de elite dat sommige vormen van vertier onbeschaafd

waren, mens- of dieronterend. Daarom kwamen er steeds meer initiatieven om dit soort zaken te verbieden of aan banden te leggen. Een betrekkelijk nieuwe ontwikkeling is dat er voor kinderen en jongeren aparte vormen van vertier zijn gekomen. Maar de kermis is nog steeds voor jong en oud.

Malkanderen in de vingers gehakt

In de Middeleeuwen werd de sleur van alledag regelmatig onderbroken door feesten, die meestal in verband stonden met het kerkelijk jaar. Elke heilige had zijn eigen feestdag en de dag dat de kerkwijding werd herdacht, werd gevierd met een feestelijke mis en een kermis. Het woord kermis komt dan ook van het woord kerkmis. Ook jaarmarkten gingen met een kermis gepaard. In Haarlem was dat de Sint-Jansmarkt, die al in 1267 werd gehouden. Het was een achtdaags volksfeest, waar je kon lachen, drinken en gokken. En natuurlijk waren er allemaal kraampjes waar je lekkers kon kopen. Vaste onderdelen waren toneelspelers die kluchten speelden,

muzikanten, goochelaars, acrobaten, vuurvreters, buiksprekers, waarzegsters, sterke mannen en mismaakte mensen of dieren. In 1724 gaven de burgemeesters van Haarlem voor de Janskermis toestemming voor onder meer: een man met een tent genaamd de Vier Kronen (hier was drank te koop), twee mannen met een 'theater' (waar iets bijzonders werd getoond), twee mannen met een mallemol, een goochelaar in een tent, een vrouw met een hondje met drie poten, een man met een poppenkast, koorddansers, een paard dat kunsten vertoonde, een buikspreker, een dwerg en drie dames met een loterijtafel. Al deze kramen en tenten stonden op verschillende plaatsen in en buiten de stad.

De Heemsteedse kermis werd gehouden op de tweede zondag in september in de Haarlemmerhout, die toen nog tot Heemstede behoorde. In 1597 is er sprake van 'couch-, fruijt-, wafel- en rijfel-(loterij-)kramen'. Ook papegaaischieten behoorde toen al tot de tradities. En dan was er katknuppelen, waar vooral de Bennebroekse kermis in de achttiende eeuw om bekend stond. Dat was een spel waarbij een kat in een houten ton werd gestopt. Er werd een

De Heemsteedse kermis was in september

Links: Deze gedrukte kermiswens uit 1799 werd door kinderen aan hun ouders aangeboden om geld voor de kermis te krijgen. Het was al sinds het midden van de vijftiende eeuw gebruikelijk, dat dienstboden hun werkgever zo'n kermisbrief gaven om een jaarlijkse fooi te ontvangen om naar de kermis te kunnen gaan. Op deze kermiswens staan bovenaan een prentje van de Grote Markt en onderaan de Botermarkt in Haarlem afgebeeld. Uit de bijschriften op de prent blijkt dat de kermis de ontmoetingsplek was voor jonge mensen die op zoek waren naar een liefde.

vinden in de Haarlemmerhout, buiten bereik van het Haarlemse stadsbestuur, dat daar niets te vertellen had. Rond 1500 kwamen de Haarlemmers hier graag de zware accijns op bier, die in de stad geheven werd, ontduiken. En daar profiteerden de herbergiers in de Hout van. Rond 1700 waren er vele herbergen met kleurrijke namen als 'Het Nieuwe Houtje of de Vriessche Koedrift', het 'Dronckenhuisje', 'voorheen Ploeg en Sijde Speck, nu Nieuw Roomen', en het 'Nieuw verbrand Huys ofte het Italiaans Bottelhuys'. Van heinde en ver kwamen mensen van de mooie natuur genieten, maar ook van de drank en het vertier dat de herbergen boden. Kraantje Lek in Overveen is een van de oudste herbergen in Kennemerland en nog steeds een uitspanning met een nostalgische uitstraling. Kraantje Lek is vermoedelijk al in 1542 gebouwd aan de voet van het duin de Blinkert. Voor de Zandvoortse vislopers was Kraantje Lek een gewaardeerd rustpunt. Als ze in Haarlem hun vis hadden verkocht, liepen zij over het Visserspad terug. Bij Kraantje Lek stopten ze dan voor een borrel alvorens de Blinkert te beklimmen en weer terug naar Zandvoort te gaan. Kraantje Lek is ook beroemd geworden door de legendarische holle boom. De iep werd het eerst in 1812 getroffen door een grote storm, waarbij een gat in

**Boven: De Zandvoortse-
laan te Aerdenhout zag er
in de achttiende eeuw zo
uit. Hier was de herberg
Bos en Landzicht.
Aquarel van Jacob Cats
uit 1774.**

**Midden: Aan het einde
van de Zijlweg in
Overveen stond al in de
vijftiende eeuw herberg
De Swaen. Omdat de
gemeente Bloemendaal
hier de gemeenteraads-
vergaderingen hield
kreeg het de naam 'Van
Ouds het Raadhuis'. In
1775 maakte Hendrik
Tavenier een aquarel van
de herberg.**

**Onder: Op het terrein van
Hotel Duin en Daal aan de
Hoge Duin- en Daalseweg
te Bloemendaal werd
oorspronkelijk een
blekerij geëxploiteerd. In
1907 werd Duin en Daal
omgetoverd tot een
luxueus hotel en
restaurant.**

Boven: Kermis op Koninginnedag 1910 op het Kerkplein (nu Dr. Baumannplein) te Halfweg. Koninginnedag werd toen gevierd op 31 augustus, de verjaardag van koningin Wilhelmina.

Rechts: Dit echtpaar, getekend door Uitgeestenaar Jan Ploeger, is op de terugweg van de Uitgeester kermis. (HVOU)

Rechtsmidden: Kermis op de Gedempte Oude Gracht te Haarlem in 1912. Drommen mensen kijken naar een nieuw type zweefmolen uit Duitsland: een zeppelin waar schuiten aan hangen waar het hele gezin in kan.

Links: De kermisgangers op de Haarlemse Botermarkt in 1906 staan in groten getale voor een tent te kijken naar een optreden van acrobaten en vuurvreters. Achteraan staat een grote spiraalvormige glijbaan om jonge en oude bezoekers te vermaken.

touw gespannen waaraan die ton werd opgehangen. Spelers gooiden knuppels naar de ton. Degene die de ton stuk sloeg, had gewonnen. De arme kat kon dan gauw de benen nemen. Een niet ongevaarlijk kermisvermaak was het koekhakken, waarbij dunne, kleverige en taaie stroopkoeken met een bijl in drie slagen doorgehakt moesten worden. In 1698 nam een surveillerende dienaar van de baljuw van Kennemerland in Bennebroek een grote hoeveelheid van die bijlen in beslag, nadat twee kinderen 'malkanderen in de vingers hadden gehakt'.

Kermissen waren de gelegenheid voor de ongetrouwde mannen en vrouwen, de vrijers en de vrijsters, om een partner te vinden. Een zeventiende-eeuws Haarlems kermisliedje luidt dan ook: *Leid dan dat meisje, daar gij mee gaat Naar duin een reisje, of zo – ze praat Haar zwakke leden niet toevertrouwt Zo veer te treden, – blijft dan in 't Hout Of geeft ze haar stem na Roomen, 't heeft klem In Emmaus of Jerusalem.*

Uitgeester kermis rond 1900

Jan Ploeger gaf in 1938 zijn gesprek weer met een oude inwoner van Uitgeest, die herinneringen aan de kermis rond 1900 ophaalde.

'Over de sluis stond jaarlijks de komedie van Hart. 's Morgens had hij zijn stroobiljetten door heel het dorp laten verspreiden. Hiervoor kregen de verspreiders als loon een vrijkaartje. De titel van de stukken deed een mens al trillen van emotie. Langs de Meldijk stond een lange rij kramen. Kramen en tentjes op de Dorpsloot. Het koekhakstalletje van Daantje, het theater van Mullens, waar de eerste Kinematograaf vertoond werd, 't bekende oliebolle-kraampje bij de smederij van H.J. de Boer. De draaimolen op de werf van Arie Teeling. Stalletjes met het rad van avontuur. Aan het begin van de Meldijk tegen de woning van Mettser Garvelink stond de suikerwerk-kraam van Zonderhuis en zijn worst- en palingstalletje. Op de Ooievaarderswerf stond de poffertjeskraam, het schommelschuitje van Jan, dat met de hand werd voortbewogen, de Turkse schop, de Vielesepee-

draaimolen van Dobbelaar, de fotografietent van Swaapie, de langepijpen schiettent, de wondertent van Gorter met Magneta, de vrij in de lucht zwevende dame en de kop van Jut. Malle Leen stond al tijd die aan het orgel te draaien. 's Avonds was alles verlicht met petroleumlampen en walmende tuitlampen. Langs de straat stonden kunstmakers, vuurvreters, liedjeszangers en valse orgels. De zondag na de kermis had je nog een "Katjeskermis". Dan was er overal muziek, ook de komedie speelde die dag nog, maar de grote kramen waren vertrokken. De laatste kermiscenten werden dan opgemaakt en dan was de koek voor een jaar op. Tegenwoordig zijn het plezierpaleizen zonder plezier. Tegenwoordig zijn er zoveel amusementsgelegenheden en is de jeugd op dat gebied zo verwend, dat er in werkelijkheid haast niemand meer is, die zich echt amuseert...'

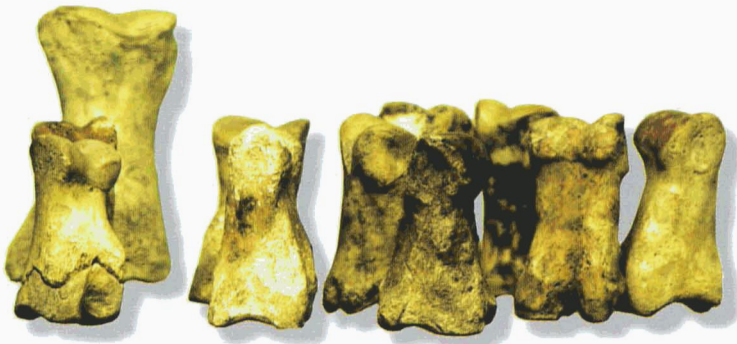

Rome, Emmaus en Jeruzalem waren namen van herbergen in de Hout. De hervormde predikanten hadden het niet zo op kermisvertier. Zo'n kermis ging immers gepaard met drinken en zedeloosheid. In 1741 fulmineerde ook Jacobus Franciscus Cramer, de priester die de statie van Berkenrode bediende, tegen zijn parochianen, voornamelijk Heemstedse blekersknechten en -meiden over de verderfelijheid van de kermis. Hij keert zich tegen het

zuipen en zwelgen, het vloeken en zweren en de 'onzuivere en oneerlijke aanrakingen' van de wulpse jongeren.

Dronckenhuisje

De predikanten en pastoors waren niet blij met de kermis, maar die duurde maar een korte tijd. Nog erger was al dat drinken in herbergen, dat het hele jaar maar doorging. Een enorme concentratie van herbergen was te

Boven: Deze bikkels zijn in *Uitgeest* opgegraven. Bikkelen was een spel dat vooral door meisjes werd gespeeld. Voor het spel hadden ze vier bikkels en een bal nodig. Ze gebruikten vaak een beentje van een schapenpoot als bikkel. Later werden er voor dit spel bikkels van metaal gemaakt.

Midden: Met een flink pak sneeuw kun je mooi de heuvel bij het Kopje van Bloemendaal af sleeën. Hier worden in 1930 twee jongens op bobsleeën door een auto het Kopje omhoog gesleept, om daarna zelfstandig de heuvel af te glijden.

dollen ren tuimelen over elkaar en over het varken, met ruwe bewegingen als kerels, neerbonzen op een begeerden buit.' 'Waar zijt ge vrouwen-zachtheid? Niet te Heemstede, voorwaar!' zo verzucht de schrijver. Snel daarna zou het volksfeest verdwijnen en kwam de gewone kermis weer terug.

Hollywood in Haarlem

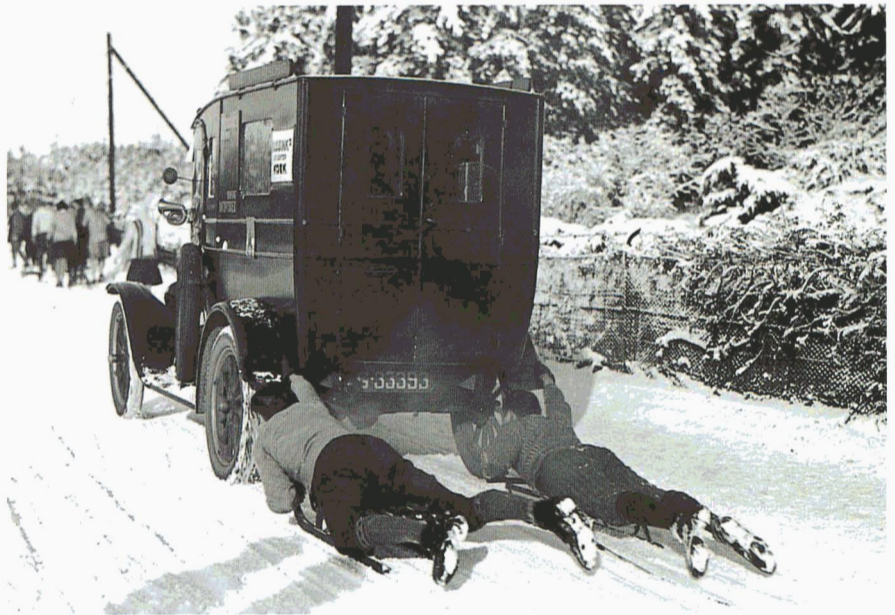
In 1910 pikte de Haarlemse twaalfjarige Willem Jansen samen met zijn vriendjes een boekje met toegangsbewijzen uit het loketje van de bioscoop aan de Grote Markt nummer 15, het in 1908 geopende Bioscope Theater van Leonard Schetser. Hij deelde verscheidene kaartjes uit aan vriendjes en hield er zelf 38. Willem woonde aan de Noorderschoolsteeg, niet ver van de bioscoop. Hij was het vierde kind uit een gezin met twaalf kinderen. Nog diezelfde dag kwam de Haarlemse rechercheur Jacob Brunt bij hem huiszoeking doen en vond de 38 kaartjes. Voor grote gezinnen met veel jonge kinderen was naar de bioscoop gaan niet betaalbaar. Willem werd streng gestraft. Hij werd naar een Rijksopvoedingsgesticht gestuurd. Tot de opening van deze bioscoop waren films alleen op de kermis te zien geweest. De betere standen vonden naar de film gaan in het begin een nogal dubieus volksvermaak. De Haarlemse drukker en uitgever Maurits Binger was zo gefascineerd door het bewegend beeld, dat hij hier in 1912 de filmfabriek Hollandia oprichtte. Er werden zowel documentaires als speelfilms geproduceerd. In het kantoorpand Spaarne 57 en het daarachter gelegen pand aan de Antoniestraat 8 liet hij een studio en donkere kamer inrichten. De Hollandse filmdiva die vele rollen in de speelfilms vervulde was Annie Bos. In 1918 regisseerde Maurits Binger de verfilming van het toneelstuk 'Op Hoop van

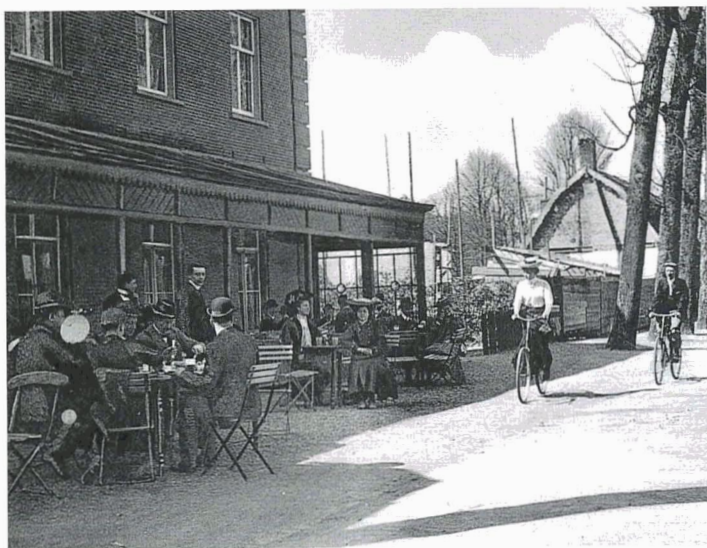
Feestjes van de freule

Hoewel ze officieel niets meer te vertellen hadden, waren de laatste ambachtsheren en -vrouwen van Bennebroek, de Willinks, zeer invloedrijk. De Willinks lieten in 1904 een protestants-christelijke school bouwen aan de Rijksstraatweg, die de naam Willinkschool kreeg.

De Willinks zorgden ervoor dat de leerlingen van die school elk jaar een schoolreisje maakten en wel op de dag dat er in Bennebroek kermis werd gevierd. Zo voorkwamen zij dat de leerlingen aan in de hun ogen verderfelijke feestelijkheden mee konden doen. De laatste ambachtsvrouw, 'freule' Arnoldine Leonie Willink, gaf op haar verjaardag voor de schoolkinderen altijd een feest. De leerlingen gingen in een lange stoet met meesters en juffen naar

het Huis te Benneboek, waar de freule woonde. In de oranjerie kregen de kinderen limonade en moesten zij een lied voor de freule zingen. Op 5 december zorgde mevrouw Willink voor het Sinterklaasfeest op de school. Zij bracht dan cadeautjes voor de leerlingen, de meester en de juffen. De juffen kregen ook een lap stof om nieuwe kleding van te maken. In 1950 overleed Arnoldine Willink kinderloos en kwam er een einde aan de feestjes van de freule.

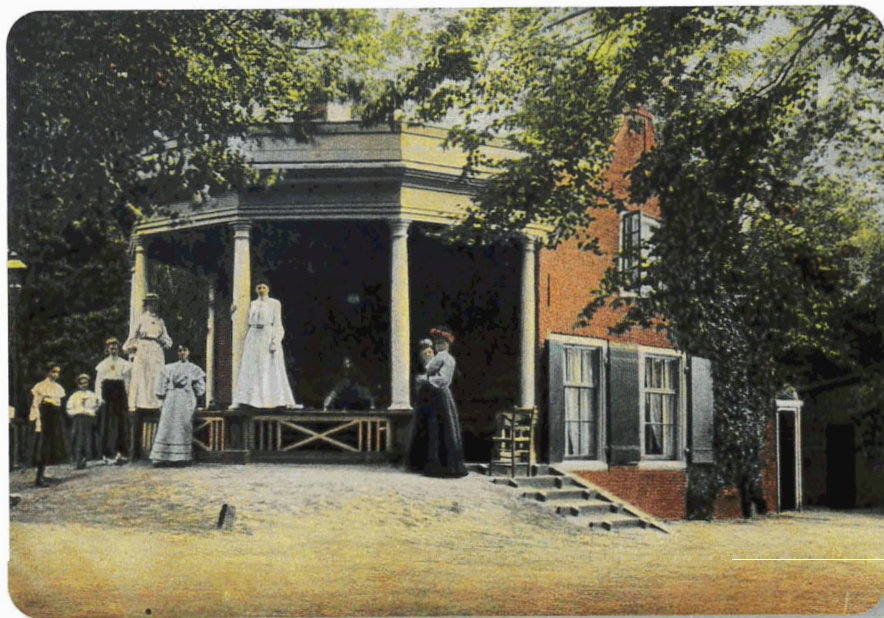
Linksboven: In de Bennebroekerlaan was de 'Geleerde Man' gevestigd, eveneens een restaurant, maar niet te verwarren met het restaurant 'de Oude Geleerde Man' aan de Rijksstraatweg. De Geleerde Man aan de Bennebroekerlaan werd eveneens druk bezocht door Leidse studenten. In de winter van 1928 op 1929 brandde deze zaak geheel af.

Rechtsboven: Bij het Bloemendaalse Bos is sinds 1750 een pannenkoekenhuisje gevestigd, waar ze ook drankjes, snoep en ijsjes verkopen. Deze briefkaart is uit 1906.

Onder: In restaurant Kraantje Lek kun je vele soorten pannenkoeken eten. Voor de kinderen is er een kleine speeltuin achter de herberg. Op deze foto uit 1905 is te zien, dat de speeltoestellen toen nog voor het restaurant stonden. Rechts de beroemde holle boom.

de boom werd geslagen. In 1972 werd de boom 's nachts voor de tweede keer door een fikse storm beschadigd. Dit maal was het fataal, en in de boom zit nu geen greintje leven meer. Maar hij staat er nog wel.

In Bennebroek is sinds 1682 herberg De Geleerde Man aan de Herenweg een begrip. Hier verpoosden reizigers en vierden in de negentiende eeuw Leidse studenten hun feesten. Achter de herberg was een kolfbaan voor de gasten die wat sportiefs wilden doen. Ook organiseerden de herbergiers harddraverijen in het dorp. Ze stelden als hoofdprijs een zilveren zweep voor de winnaar ter beschikking. Jan Janse Duijn, die tussen 1816 en 1846 de herbergier van de Geleerde Man was, is vereeuwigd als herbergier 'Duintje' in

het verhaal van de huurkoetsier in de 'Camera Obscura' van Nicolaas Beets. Hij tilde zowel koning Willem I als Willem II eigenhandig hun rijtuigen in en uit, nadat zij enige drankjes in een achterkamer gebruikt hadden. In 1929 werd het restaurant afgebroken voor het verbreden van de Zwarte Weg. Vlak daarnaast zette men het bedrijf voort, nu onder de naam de Jonge Geleerde Man.

Bezadigde heren

De betere standen bezochten wel de kermis, maar kregen ook hun eigen vormen van vertier. In 1789 richtte het jeugdige doopsgezinde drietal Adriaan

Loosjes, boekhandelaar en uitgever, wijnkoper Bartel Willem van der Vlucht en textielabrikant Izaak van Westerkappel in hun woonplaats Haarlem het literaire genootschap Democriet op. Het doel was het schrijven van komische gedichten, waarbij kritiek op de regentenmaatschappij niet geschuwd werd. Uiteraard was het genootschap alleen voor heren bestemd. In 1790 meldde dichter en gangmaker Jan van Walré zich aan als lid. Zijn invloed zorgde ervoor dat de vrolijkheid ging overheersen. Hierbij hoorden uitbundige maaltijden en verkleedfeesten. Democrietlid Pieter Overbeek werd van gierigheid verdacht en werd daarom 'veroordeeld' tot het geven van

een diner in Kraantje Lek. Toen hij een andere keer weer moest betalen en * luidkeels protesteerde, vlogen hem meteen snedige dichtregels om de oren, met onder andere de zinsnede 'zodat je geld langs je gierige gat smelt'. Maar in de negentiende eeuw steeg de gemiddelde leeftijd van de leden en werd Democriet langzamerhand een club van bezadigde heren. Feesten werden schaars. Het genootschap werd in 1869 opgeheven door de laatste vijf leden.

komt er geld uit en dat mag de gelukkige gooier houden. Het is een zwakke echo van een kermis spel uit het verleden: het katknuppelen. Burgemeester Cornelis van Lennep verbood in 1868 het organiseren van zo'n partijtje katknuppelen aan de herbergier van Berg en Dal aan de Rijksstraatweg. De burgemeester vond het spel te wreed. Hij was niet de enige. Ook in Heemskerk vond het gemeentebestuur dit volksvermaak niet meer wenselijk. Daarom besloot men in 1874

Wie durft?

In Haarlem organiseerde een speciaal comité in juni 1919 een gigantisch festijn. Negen dagen lang waren er muziek- en sportfeesten in de stad. Letterlijk hoogtepunt was de vliegdemostratie van Anthonie Fokker.

Bezoekers van het HFC-terrein konden Fokker-loten kopen voor 50 cent. Daarmee kon je als passagier met de vliegdemostratie meedoen. Duizenden Kennemers waren naar het terrein getrokken om de vliegdemostratie te zien. Fokker kon zelf niet komen en werd vervangen door Van der Drift. Deze vliegenier stond er om bekend dat hij bij zijn vliegdemostraties nooit minder dan vijf loopings maakte. Deze reputatie was waarschijnlijk ook doorgedrongen tot de dame die het winnende lot had. Zij zag op het laatste moment toch maar van het

meevliegen af. Nadat hun geduld drie uur op de proef was gesteld zagen de toeschouwers het kleine vliegtuigje met ontzaglijke vaart boven Zuiderhout komen aanvliegen. Op een hoogte van niet meer dan vijftig meter ronkte het vliegtuig het terrein over, terwijl de piloot het publiek vrolijk toewuifde. Ook dit keer stelde hij het publiek niet teleur. Hij wentelde de machine in zijn lengteas, vloog loodrecht naar boven en maakte een hele serie loopings. Zo kregen de Kennemers een vliegdemostratie te zien om nooit te vergeten.

Pieter Teyler van der Hulst was een doopsgezinde Haarlemse textiel-fabrikant. Zoals veel achttiende-eeuwers uit de betere standen was Pieter een hartstochtelijk verzamelaar van fossielen, mineralen, edelstenen, tekeningen, natuurkundige instrumenten en boeken. Hij besloot iedereen van zijn collectie te laten genieten. En zo opende het Teylers Museum in 1784 zijn deuren. Het is daarmee het oudste openbaar museum in Nederland. De oorspronkelijke inrichting van de Ovale Zaal kan nog steeds bewonderd worden.

Stenen bloempotten

Wie Bennebroek op Koninginnedag bezoekt kan proberen stenen bloempotten die aan een lijn hangen kapot te gooien. Als de bloempot stuk gaat,

het katknuppelen te subsidiëren, maar op voorwaarde dat men geen levende kat in de ton stopte. Een jaar later werd in Heemskerk het aloude kermisvermaak van het papegaai- of gaai-schieten verboden, waarbij op een levende vogel, die met een poot aan een mast was vastgemaakt, moest worden geschoten.

In sommige plaatsen werd in de negentiende eeuw de kermis helemaal afgeschaft. Het begon ermee dat de overheid het vieren van kermis niet te pas vond komen als er hevige epidemieën woedden. Zo werd de Heemskerkse kermis, die altijd op de eerste zondag na 14 oktober werd gevierd, in 1832 en 1849 verboden in verband met de cholera-epidemie. In 1871 heerste er een pokkenepidemie, en werd de kermis tijdelijk vervangen

CIRCUS FRANZ ALTHOFF

PRIMUS LITHOS BERLIN SWO

3 Maneges - Renbaan - Circus
HEEMSTEDÉ
SPORTPARK

Maandag 8, Dinsdag 9, Woensdag 10 en
Donderdag 11 Juni, iedere avond 8 uur
Dinsd. 9, Woensd. 10, Donderd. 11 Juni - 2.30 uur Matinee
Kinderen t. e. m. 12 jaar in de matinee's halve prijzen

VOORVERKOOP:
vanaf Zaterdag 6 Juni bij: Sig. Mag. Schipper, Kruisweg 17, tel. 12888, Haarlem
en vanaf Maandag 8 Juni aan de Circuscassa's van 10-21 uur

's WERELDS GROOTSTE REIZEND - DIERENPARK
dagelijks geopend van 10 uur af

Links: Eén of twee keer per jaar was er een circus in Haarlem en Heemstede. Behalve Nederlandse circussen zoals Boltini kwam ook het oudste circus in Duitsland Althoff naar Heemstede toe.

Linksboven: Gedurende de regering van koningin Wilhelmina werd Koninginnedag op 31 augustus gevierd. In augustus 1945 kon in Santpoort na vijf jaar weer Koninginnedag gevierd worden met ringsteken. Bij gebrek aan paarden reed men op fietsen. De belangstelling was beduidend kleiner dan in 1930 (zie foto onder).

Rechtsboven: In 1907 werd in Haarlem op 23 mei de driehonderdste geboortedag van Michiel Adriaansz de Ruyter gevierd met een kinderoptocht op de Grote Markt.

Onder: Veldwachter Kornelis van Nieuwenhove (rechts) houdt een oogje in het zeil bij het ringsteken tijdens de Santpoortse feestweek in de Molenstraat in 1930.

door een ééndaags volksfeest. Het voorlopig eind van de kermis kwam in 1908. In plaats daarvan werd op 31 augustus, de verjaardag van koningin Wilhelmina, feest gevierd. Voor kinderen waren er een draaimolen en spelletjes zoals zaklopen en bolhappen. Voor volwassen feestvierders waren er onschuldige vermaken zoals ringsteken. Ook populair was aalgrijpen. Hierbij moesten de deelnemers zo snel mogelijk palingen van de ene teil in de andere zien te stoppen. Vrouwen konden meedoen aan een hardlooptwedstrijd met kinderwagens. Pas in 1965 kwam de kermis weer terug.

Vrouwen als kerels

Bij de oude dorpskerk van Heemstede werd net als in Heemskerk een volksfeest gehouden. De Heemsteedse dokterszoon Apie (Adriaan) Prins vertelt wat daar rond 1900 allemaal te beleven was. 'Het hoofdnummer was biggenvangen. De biggen werden met groene zeep ingesmeerd en losgelaten. De mannen werden ingedeeld in ploegen van vier en moesten dan de big vangen. Wie hem pakte mocht hem houden.'

Al biggenjagend moesten de mannen ook nog door een van de vier tonnen

kruipen, waarin meel, roet, blauwsel en meniepoeder zat, zodat de vier mannen al gauw blauw, rood, wit en zwart tegelijk waren. Als de winnaar triomfantelijk de gevangen big op zijn schouders had genomen, klaptten de burgemeester en de notabelen, en steeg er uit de kelen van de rest van het publiek een oorverdovend gejuich op. En de big in doodsnood ging natuurlijk ook tekeer en pieste niet zelden de gelukkige winnaar in z'n nek. Verder was er koekhappen, slaan op de Kop van Jut, mastklimmen, schiettentjes en een Rad van Avontuur. De opmerkelijke Apie ontging het niet dat

Kortom er was in de straten een ongewone bedrijvigheid, die aan de beroemde „Bloemenfeesten” van 1906 deden denken.

Geheel boven: In Uitgeest organiseerden de inwoners in 1906 een bloemenfeest. Links zijn volwassenen druk bezig met het versieren van de Schevelstraat. (HVOU)

Hierboven: Aan de Hogeweg in Uitgeest poseert een dame in een fietspraalwagen van bloemen tijdens het bloemenfeest in 1906. (HVOU)

Een paard en wagen versierd met bloemen in 1906 in de straten van Uitgeest. (HVOU)

BLOEMENTOONSTELLING
Marquette
18 MAART t/m 23 MEI
1937
HEEMSKERK, STATION BEVERWIJK

de koorddanseres beeldschoon was. Maar hij genoot vooral van de wedstrijden van de bokkenwagens. Alle bokkenwagens van de buitenplaatsen moesten het dan tegen elkaar opnemen in een concours d'élégance. De bokken werden gemend door de zootjes van de buitenplaatsbezitters. Dit volksfeest was in 1874 in de plaats gekomen van de kermis, die burgemeester J. Ph. Dólleman vanwege openbare dronkenschap, onzedelijk gedrag, vechtpartijen en vandalisme had verboden. Maar ook tegen dit biggenvangen bleven de protesten niet uit. Zo schreef op 30 september 1892 iemand in het Haarlems Dagblad over de jacht op de biggen: 'Naarmate de jacht langer duurt, worden ook de jagers verhit en toornig op het ongelukkige wild. Straks laat een hunner zich met al zijn zwaarte neerploffen op het beest, dat gilt van pijn, of geeft het een schop, dat het een ogenblik bewusteloos is, schoone gelegenheid om het te bemachtigen.' Maar erger nog was het als het biggenvangen door de vrouwen plaatsvond, een apart onderdeel van het ritueel. Dan werd de toeschouwer niet alleen gekweld door de aanblik van mishandelde dieren, maar moest ook toezien 'hoe die vrouwen in haar

Hierboven: In Heemskerk organiseerden men in 1937 een grote bloemententoonstelling.

Onder op de rechter pagina: Tot midden jaren zestig konden kinderen rustig op straat spelen. Er waren nog weinig auto's en de auto's die er waren reden langzaam en hielden rekening met spelende kinderen. Linksonder spelende kinderen op het Wilsonplein te Haarlem in 1907. Rechtsonder jongens die op rolschaatsen hockey spelen voor de Heilige Antoniuskerk aan de Nieuwe Groenmarkt te Haarlem in 1940.

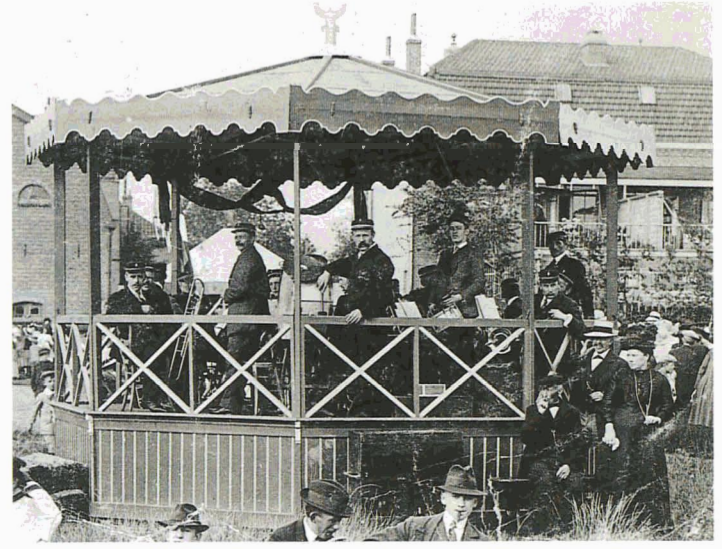

Zegen' van Herman Heijermans met Esther de Boer-van Rijk in de hoofdrol als Kniertje. Een van de laatste succesvolle films was de verfilming in 1922 van het volksstuk 'De Jantjes' van Herman Bouber waarin Louis Davids mee speelde. Een jaar later overleed Maurits Binger en kwam aan de werkzaamheden van filmfabriek Hollandia een einde door een faillissement. De studio werd verkocht aan de Dutch Filmcompany.

Kiekjes verzamelen

In de zeventiende en achttiende eeuw lieten de rijke Kennemers portretten schilderen van zichzelf en hun gezin. Rond 1870 werd het ook voor de wat minder bedeelde Kennemers mogelijk om een portret te laten maken, maar dan betaalbaar, door de fotograaf. De eerste fotografen trokken mee met de

kermisklanten om foto's te maken van de kermisbezoekers. Later vestigden zij zich in de grote steden en richtten zij ateliers in waar de klanten staand of zittend konden poseren voor een geschilderd decor. Ook in Haarlem vestigde zich in het laatste kwart van de negentiende eeuw een aantal fotografen in het centrum. Berend Zweers richtte in 1896 in zijn ouderlijk huis aan de Grote Houtstraat 174 op de begane grond een fotoatelier in met een huiskamerdecor. Zweers maakte niet alleen fotoportretten, maar fotografeerde ook stadsgezichten. Hij en andere fotografen konden juist in Haarlem goede zaken doen. Want in deze stad waren een infanterie- en een cavaleriekazerne. Veel dienstplichtigen en beroepsmilitairen lieten zich in hun uniform fotograferen ten behoeve van het thuisfront. In de periode 1870-1910 werden foto's zelfs zo populair dat men

niet alleen van familieleden, maar ook van bekende tijdgenoten, leden van vorstenhuizen en beeldend kunstenaars kiekjes ging verzamelen.

Tweedehands instrumenten

De laatste jaren vieren veel zangverenigingen, toneelverenigingen en muziekkorpsen hun honderdjarig bestaan. Zo rond 1900 werd namelijk de ene na de andere vereniging opgericht. Want ontspannen deed je steeds meer samen, in georganiseerd verband. Zo bijvoorbeeld in het uit de grond gestampte IJmuiden. In 1900 liet Smidt van Gelder hier een papierfabriek bouwen. Voor de fabrieksarbeiders was er in IJmuiden weinig te beleven. Het personeel richtte zelf een harmoniekorps op. Zes maanden na de oprichting gaven zij al hun eerste concert in de muziktent in het park. In 1920 vierde

Linksboven: Aan het Station Santpoort-Zuid wordt kapitein Leipzig in 1920 van de trein afgehaald door pastoor Pieterse van Schoten. Hij wordt verwelkomd door een harmoniekorps. De fotograaf Jan van Roon, die een atelier had in de Cronjéstraat, was er bij om de gebeurtenis op foto vast te leggen.

Rechtsboven: Omstreeks 1900 werden er veel fanfarekorpsen in Kennemerland opgericht. Op de foto staat de muziktent op het Emmapplein in Halfweg in 1912. De muzikanten zijn even aan het pauzeren.

Linksboven: In 1935 was het groot feest in Uitgeest. Het fanfarekorps 'Onderlinge Oefening', ook wel 'O.O.' genoemd, bestond vijftig jaar. In hotel De Ooievaar was een opvoering van een historische revue. Op de foto zijn danseressen getooid in bloesjes waar op staat te lezen: 'Hulde aan het Fanfarecorps O O'. De entree was 50 cent. (HVOU)

Rechtsboven: Jan Ploeger (links) en Piet Roos waren ook van de partij bij de viering van het vijftigjarig bestaan van het muziekkorps 'O.O.' te Uitgeest. Zij droegen oude uniformpetten en bliezen een partijtje mee op hun koperen blaasinstrumenten. (HVOU)

Rechtsonder: Het vaandel van de Zandvoortse Harmonie, die in 1899 werd opgericht.

Onder op de linker pagina: Zes muzikanten geven een concert voor een klein publiek op het strand van Zandvoort in 1905.

de Harmoniekapel van de Koninklijke Papierfabriek 'de Eendracht', zoals het korps officieel heette, haar twintigjarig bestaan met een groot nationaal concours voor fanfarekorpsen. De wedstrijden werden gehouden in het park van de papierfabriek. Korpsen met klinkende namen als 'Door oefening beter' uit Naarden, 'Soli Deo Gloria' uit Driehuis, 'Ons Genoegen' uit Alkmaar, 'Eensgezindheid' uit Halfweg, 'Lourens Jansz Coster' uit Haarlem, 'Kunst na Arbeid' uit Bennebroek en 'Door wilskracht verkregen' uit Sloten zetten allemaal hun beste beentje voor. Dat Bennebroekse fanfarekorps 'Kunst na Arbeid' werd in 1902 opgericht door de heren Kohler, Heuner en Honnebieer. De heer Willink, een plaatselijke notabel die de titel ambachtsheer van Bennebroek droeg, schonk 300 gulden. Een inzameling onder de inwoners van het dorp leverde nog eens 600 gulden op. Hiermee kon het bestuur tweedehands instrumenten kopen. In 1911 speelde het fanfarekorps bij de aankomst van de nieuwe burgemeester L.A. van Schuylenburch. De muziekvereniging was uitsluitend bestemd voor mannen. In de jaren dertig werden bij uitzondering twee meisjes toegelaten. In 1959 kwamen majorettes het korps versterken. Kunst na Arbeid treedt tegenwoordig op bij de viering van Koninginnedag, dan wordt het Wilhelmus ten gehore gebracht. Eind november zet het korps de intocht van Sinterklaas luister bij. Ook bij de dodenherdenking op 4 mei speelt 'Kunst na Arbeid'. De Letterlievende Vereniging J.J. Cremer speelt al sinds haar oprichting op 2 april

1882 amateurtoneel in Haarlem en omgeving. De vereniging is vernoemd naar de negentiende-eeuwse schrijver en kunstschilder Jacobus Jan Cremer. Hij was een sociaal bewogen mens, die, tegenwoordig weinig gelezen, romans en toneelstukken schreef. Als aanklacht tegen de kinderarbeid in zijn tijd schreef hij het stuk 'Fabriekskinderen'. De naar hem vernoemde toneelvereniging speelt kluchten, blijspelen en tragedies. De leden treden vaak op in prachtige negentiende-eeuwse kostuums.

waren grondstoffen, natuurproducten en andere exotische spullen uit Nederlands Oost- en West-Indië te bewonderen. Ook leverde het museum Indische producten aan de scholen voor onderwijsdoeleinden. In 1923 ging ook deze verzameling naar Amsterdam, naar het latere Tropenmuseum. In het Haarlemse stadhuis was sinds 1862 het gemeentelijke kunstbezit te bewonderen. In 1913 werd de collectie ondergebracht in een eigen behuizing aan het Groot Heiligland, het Frans Halsmuseum. Niet tot genoegen van de

125.000 BOEKEN - CONTRIBUTIE FL. 2... PER...

Gewilde artikelen

Het Koloniaal Museum in Haarlem exposeerde destijds gewilde artikelen. Twee keer snapte men dieven die er met spulletjes van door waren gegaan. Zo had de 14-jarige fabrieksarbeidersjongen Theodorus H. Sebus in 1912 op verschillende tijdstippen een baadje (Indisch kledingstuk), een staart, een glaasje met parels, rantjong, korallen halsversieringen, armbandjes en

speerpunten gestolen. Hij kreeg hiervoor drie maanden tuchthuis van de Haarlemse rechtbank.

In 1920 pikte de 21-jarige Amsterdamse kunstschilder Wybrand F.J.J. Amsingh een damestasje en zes doekjes op de tentoonstelling van gebatikte goederen. De Haarlemse rechtbank veroordeelde hem tot een maand gevangenisstraf.

Indische producten

Teyler bleef niet het enige museum in Haarlem. In het tegenwoordige Provinciehuis aan de Dreef, toen nog Paviljoen Welgelegen geheten, kwam in 1838 een museum van levende Nederlandse meesters. Het was het eerste museum van hedendaagse kunst in Nederland. Maar na de bouw van het Rijksmuseum in Amsterdam verdween deze collectie naar Amsterdam. In hetzelfde Paviljoen Welgelegen kwam in 1871 het Koloniaal Museum. Hier

bekende Haarlemse kunstenaar Albert Verwey, die het maar lastig vond dat hij als bezoeker het hele museum door moest lopen om werken van Frans Hals te zien. 'Een allesverslindende teleurstelling', noemde hij het.

Jutters- en jagersverhalen

Herbergen, tapperijen en koffiehuisen verdwenen en werden vervangen door hotels en cafés. Zandvoort kent een aantal karakteristieke cafés, zoals café Koper en café Het Wapen van

Zandvoort. Dit laatste was een van de eerste cafés in Zandvoort. Het café begon als snoepwinkel annex koffiehuis en werd gedreven door Kees van Cent. Ook voor jenever konden de Zandvoorters bij Kees terecht. Verder gold Kees als een bekwaam strandjutter; zijn reputatie van grootste koperdief van het strand was onbetwist. De zaak van Kees werd overgenomen door Kees Draijer, alias 'Dappere Kees'. Van 1912 tot 1962 werd de scepter in het café gezwaaid door Zandvoorts beste kastelein: Piet Koper, alias 'Piet van 't Waepen'.

Als in Zandvoort een café werd geopend, of als er een nieuwe kastelein kwam, was het gewoonte dat de eerste borrels voor rekening van de zaak kwamen. Toen Piet aantrad liep het zo'n storm dat hij na een paar dagen tegen zijn vrouw klaagde: 'wat ben ik begonnen.' In die tijd kostte een borrel nog 6 cent en een glas bier 5 cent, een tarief waar alle Zandvoortse caféhouders zich aan hielden. Piet wilde een nette zaak van zijn café maken, maar dat viel niet mee. De vissers waren ruwe klanten, die al voor dag en dauw jenever wilden. Erger nog, sommigen verdronken hun hele opbrengst in het café, maar als het maar even kon stak Piet daar een stokje voor. Dergelijke drinkebroers werden resoluut

Links: In het Koloniaal Museum te Haarlem werden producten uit Nederlands Indië in vitrines tentoongesteld. In een van de zalen was een aparte 'kinnaverzameling' te zien. Begin jaren twintig verhuisde de verzameling naar het nieuwe Tropenmuseum in Amsterdam.

Hierboven: Haarlem kreeg in 1596 een stadsbibliotheek in het Prinsenhof aan de Jacobijnestraat. De collectie bestond in de eerste eeuwen uit wetenschappelijk boeken. In de negentiende eeuw schafte de bibliotheek ook romans aan. In de begintijd maakten alleen leraren, predikanten en historici gebruik van de bibliotheek. In 1922 werd een openbare leeszaal ingericht en konden alle Haarlemmers hier boeken lezen.

Boven: Aan het Kerkplein te Zandvoort was in 1905 café-restaurant Welgelegen gevestigd. De lange man op deze foto is de hotelhouder W.H. Driehuizen die samen met zijn butler, de bakkersknecht van bakkerij Van der Werff en een onbekende man voor de fotograaf poseerde.

Midden: Dit is wel een troosteloos stukje in Kennemerland. Het is de Amsterdamsestraatweg te Halfweg, waar Cornelis Bakker in 1932 een café begon. Hij noemde het 'Eerste en laatste aanleg'. In 1957 verkocht hij het café aan Pieter Koning, die de naam wijzigde in 'Het Gouden Florijntje'. Het café veranderde binnen tien jaar tijd vier keer van eigenaar. De heer J.J. Geers veranderde de naam in 1968 opnieuw. Het heette nu 'Het Gouden Claerijntje'. In 1972 hield hij er mee op vanwege gebrek klandizie.

Onder: Een dienblad uit Beverwijk, waarop een vrolijke scène staat afgebeeld uit een kroeg. (MKB)

de zaak uitgezet. Veel spannende jutters- en jagersverhalen werden er in Het Wapen van Zandvoort verteld. Want jutters, stropers en drijvers bij de officiële jachten kwamen graag een borrel bij Piet halen en al tabak pruimend sterke verhalen vertellen. Keurige bakjes met zand stonden klaar voor de pruimers. En zoals het een goede kastelein betaamt, strooide hij elke morgen een vers laagje zand op de vloer. Dat haalde je in Zandvoort natuurlijk gewoon van het strand.

Paardenraces

Al sinds 1752 is er de Santpoortse feestweek. Eind juli-begin augustus zijn er evenementen voor jong en oud.

Er is kermis en er zijn wedstrijden autopedracen en straatvoetbal. Maar het merendeel van de festiviteiten is nog steeds gericht op paarden. Zo is er ringsteken en een dressuurwedstrijd. Sinds 1976 is er een speciale rijtuigendag. De fraai uitgedoste deelnemers maken een rit met antieke koetsen en rijtuigen door Santpoort. De stoet eindigt bij de ruïne van Brederode. De koetsiers worden beoordeeld op hun behendigheid om de paarden te mennen. Verder worden er punten gegeven aan de inzittenden, die elkaar naar de kroon steken in hun mooie negentiende- of begin twintigste-eeuwse kledij. Het hoogtepunt van de feestweek is

nog steeds de traditionele kortebaandruiverij in de Hoofdstraat. Hier kunnen de toeschouwers de paarden aanmoedigen en weddenschappen afsluiten.

Kortebaandruiverijen ontstonden rond 1500 op de grote paardenmarkten. Je kon prijzen winnen voor het mooiste span en natuurlijk voor de snelste paarden. Het systeem van de kortebaandruiverijen is in al die eeuwen niet gewijzigd. Het is een afvalrace, waarbij steeds twee paarden en hun berijders het tegen elkaar opnemen. Paarden die de meeste ritten van hun tegenstander hebben gewonnen, gaan door naar de volgende ronde. Ten slotte rijden de vier overgebleven paarden om de eerste, tweede, derde en vierde prijs. Dergelijke kortebaandruiverijen waren in heel Kennemerland te vinden. In Heemskerk werd in 1925 het volksfeest, dat in de plaats was gekomen van de kermis, met één dag verlengd. Dan was er de harddraverij op de Marquettelaan. Racepaarden mochten niet meedoen. Zij zouden oneerlijke concurrentie vormen voor bijvoorbeeld broodbakker Antoon Schuyt, die meedeed met het paard dat in zijn dagelijkse bestaan de bakkerskar trok. In het begin bereiden de deelnemers hun paarden ongezaagd, later kwamen er sulky's, tweewielige wagentjes achter het paard. De kortebaandruiverijen in Beverwijk worden in de Breestraat gehouden.

Boven: Van de renbaan Woestduin te Vogelenzang zijn hier het trainingsterrein, het jockeyhotel en de paardenstallen te zien in 1903.

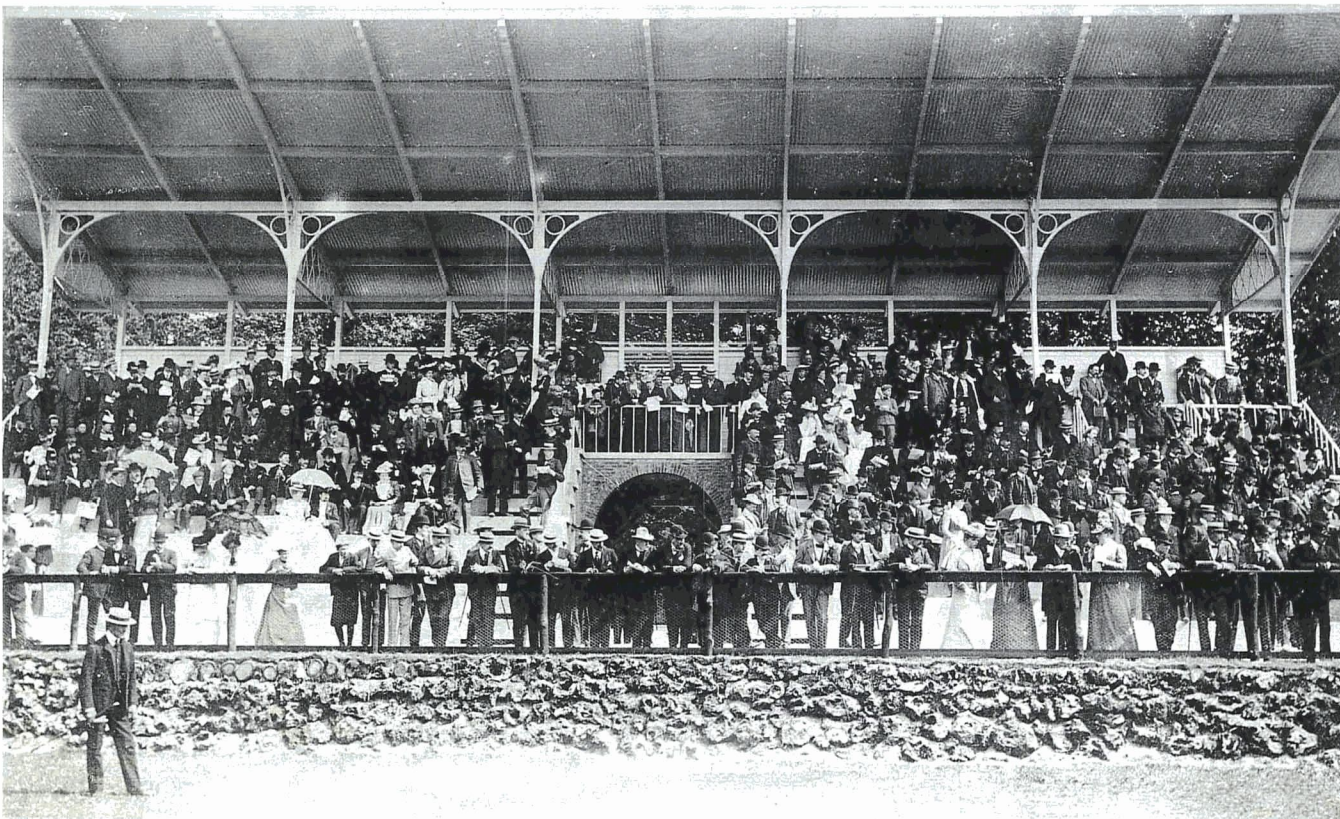
Soms leidde dit tot problemen met buurgemeente Heemskerk, zoals in 1935, toen men in beide gemeenten van plan was de harddraverij op dezelfde dag te organiseren. Uiteindelijk was men in Heemskerk bereid om de wedstrijd een paar dagen eerder te houden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog dreigde de traditie te verdwijnen. In 1940 en 1941 waren harddraverijen verboden, daarna werden ze wel toegestaan, maar er mocht in de krant niet over geschreven worden. Na de oorlog kwamen de draverijen weer echt in volle glorie terug. Natuurlijk werd en wordt er bij de harddraverijen flink gedronken. En dit leidt soms tot incidenten. Zo ontstond in Beverwijk in 1991 na afloop van de wedstrijd een massale nachtelijke

vechtpartij in de Breestraat. Tijdens de wedstrijd stak een jonge dronken inwoner uit Wijk aan Zee de baan over, net toen een paard op volle snelheid aan kwam draven.

De vloek van Kennemerland

'Die renbaan is de vloek van Kennemerland geworden. Elke zondag verdringt zich rijk en arm, maar vooral de kleine man, op die baan, om de echt Nederlandse speelwoede bot te vieren... Alles dobbelt mee, zelfs jongelieden op HBS of Gymnasium hebben schulden bij bookmakers', aldus een verontwaardigde schrijver in de krant De Nederlander van 1909. Bedoeld wordt de renbaan op het Bloemendaalse landgoed Woestduin,

Onder: De renbaan op Woestduin was een groot succes. Bij elke paardenrace was de tribune goed gevuld en werden er flink wat weddenschappen afgesloten. Naar de races gingen niet alleen chique geklede dames met prachtige hoeden en parasols. Ook studenten en scholieren kwamen graag kijken en wedden. Deze foto is van 1901.

Burgemeester komt om het leven door toedoen van wandelstok

Tijdens de feestweek van Santpoort werden in 1949 ook kortebaandraverijen georganiseerd. Voor deze wedstrijden was altijd veel publiek op de been. De meeste kijkers gingen naar de bookmakers om weddenschappen af te leggen. Want zonder een gokje was het veel minder leuk! (UPB)

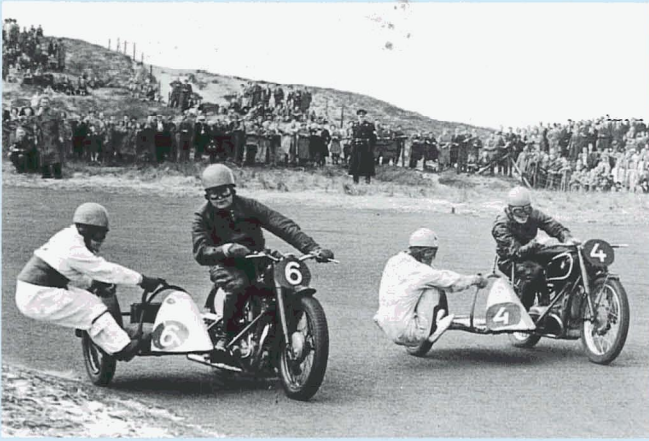
die in 1901 was aangelegd. Hier was het meer professionele rengebeuren te aanschouwen. De renbaan kreeg nationale bekendheid vanwege de grote bedragen die er bij het wedden werden ingezet. In 1891 werd een bezoek aan deze renbaan J.Ph. Dolleman, de burgemeester van de gemeenten Heemstede en Bernebroek, fataal. Zijn wandelstok kwam terecht in het wiel van de voorbijrazende sulky van A.H. van Wickevoort Crommelin. De burgemeester, die zijn wandelstok stevig vasthield, kwam jammerlijk om het leven. In 1910 kwam er een verbod op het houden van harddraverijen op zondag. Dit betekende de nekslag voor het succesvolle paardensportcentrum. Tijdens en na de Tweede Wereldoorlog werden de tribune, het café en het paviljoen gesloopt. Tegenwoordig is

Er was eens....

Casino's waren in Nederland tot 1976 verboden. Illegale casino's waren er wel, in Loosdrecht en Amsterdam. En, er was eens een oude grootmoeder die dol was op gokken. Of het nu paardenraces waren of roulette, ze vond het erg spannend.

Gokken had ze geleerd op haar eerste lange zeereis naar Nederlands Indië. In de jaren zeventig ging ze af en toe samen met haar oude vriendin Jo de Boer naar Amsterdam om een illegaal gokhuis te bezoeken. De oude dames werden vriendelijk en beleefd ontvangen met hapjes en drankjes. Ze vonden het reuze gezellig. Een enkele keer maakten ze een inval van de Amsterdamse politie mee. Ze moesten toen via een raam het pand uitklimmen om

zo te ontkomen aan de agenten. Dat maakte het allemaal nog spannender. Toen in 1976 het casino in Zandvoort open ging, brachten ze ook daar een aantal bezoeken. Maar dit Casino was lang zo leuk niet. Er waren geen vriendelijke heren met lekkere hapjes, die je persoonlijk begroetten of gedag zeiden en voor agenten die rondliepen, hoefde je niet de benen te nemen. Na een paar keer hielden de oude dames het voor gezien in Zandvoort!

CIRCUIT VAN ZANDVOORT 22 JULI 1951

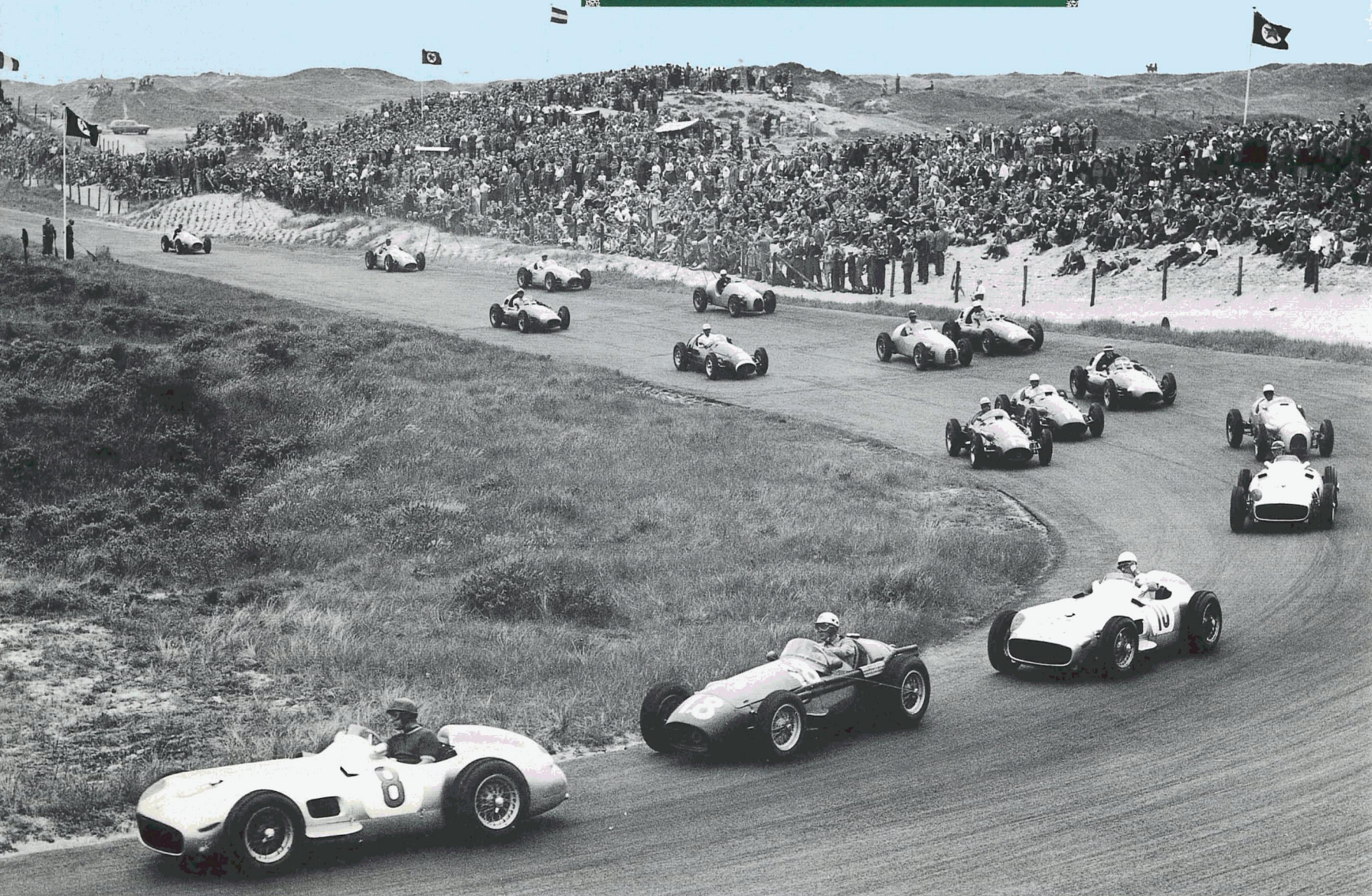
GROTE PRIJS VAN NEDERLAND DER K.N

Terreinkaarten in voor-verkoop van 2 Juli af t/m Zaterdag 21 Juli ad f1.25 en f3.50; (op de wedstrijddag: f2.- en f5.-) verkrijgbaar bij het Secretariaat, de Bijkantoren en Agentschappen der K.N.A.C. en bij de kantoren en agentschappen van Reisbureau Lissone-Lindeman. • Kinderen en militairen in uniform beneden de rang van officier f0.75. • Tribuneplaatsen van 9 Juli af ad f7.50 en f12.50 bij het Secretariaat der K.N.A.C. Den Haag en het bijkantoor te Amsterdam.

Linksboven: Motoren met zijspan in de Tarzanbocht op het circuit te Zandvoort in 1949. Motor met nr. 6 werd bemand door de heren Zuur en Zijlaard. Motor met nr. 4 werd bestuurd door Piet Knijnenburg en zijn maat Vosse. Zij wonnen deze motorrace.

Linksmidden: In 1952 werd de vierde internationale Tulpenrally gehouden. De coureurs starten in Brussel en eindigen hun race op het circuit van Zandvoort. De wedstrijd op het circuit begon met een 'Le Mans start', waarbij de coureurs naar hun auto moeten rennen.

Onder: De Grand Prix van 1955 die te Zandvoort werd gereden, werd door de Argentijn Juan Manuel Fangio (1911-1995) gewonnen. Hij reed in een Mercedes-Benz.

Boven: In het Openluchttheater te Bloemendaal gaf 'The Young Vic Company' in 1951 in het kader van het Holland Festival de Hollandse première van het stuk 'The Knight of burning Pesle'. (UPB)

Onder: Op de luchtfoto van het Openluchttheater te Bloemendaal in 1949 is goed te zien hoe prachtig en beschut het theater gesitueerd is.

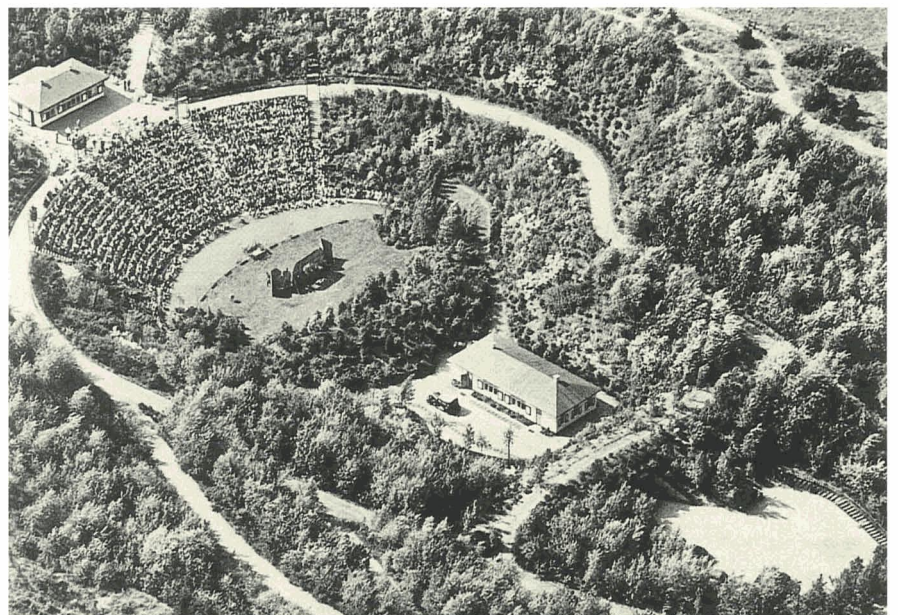
Wethouder Van Geluk zette zich in voor openluchttheater op Caprera

Woestduin het domein voor wandelaars en fietsers. Professioneel geraced wordt nu alleen op het Circuit van Zandvoort. In 1939 werd de eerste autorace verreden. Dat ging nog gewoon door de straten. Burgemeester Van Alphen wilde graag aan de noordkant van zijn gemeente een circuit aanleggen. Maar toen brak de Tweede Wereldoorlog uit en werden de plannen op de lange baan geschoven. Maar in augustus 1948 was het zover, toen raceden de eerste auto's over het Circuit.

Tengels af van de democratie

IJmuiden kreeg in 1938 een eigen bioscoop annex theater aan de Groeneweg, het Rex-theater. In 1963 verkocht de eigenares, mevrouw Dekker-Noorduijn, bijgenaamd Opoe Rex, het theater aan de gemeente Velsen. De gemeente verbeterde de toneelvoorzieningen en zo werd het Rex-theater de Stadsschouwburg. Heemstede kreeg in 1950 een eigen bioscoop annex schouwburg, het Minervatheater aan de Binnenweg. Eigenaar Pieter A.M. Hoogeveen organiseerde een aantal succesvolle voorstellingen van de cabaretiers Toon Hermans, Wim Sonneveld, Wim Kan en Max Tailleur. Met het optreden van Sieto Hoving en zijn cabaret Tingel Tangel had burgemeester Van Rappard problemen. Hij wilde alleen een vergunning geven als Hoving

garandeerde dat hij geen grappen zou maken over het Koninklijk Huis. De cabaretier weigerde deze vorm van censuur en het optreden ging niet door. Maar over het ingrijpen van de burgemeester ontstond in de gemeenteraad een heftige discussie. Sommigen vonden het beleid van de burgemeester geen eigentijdse indruk maken. Anderen meenden dat alleen degenen die de voorstelling zelf hadden gezien, het recht hadden erover te oordelen en dat had de burgemeester niet. Ook raadslid mevrouw H. Cohen stak haar kritiek niet onder stoelen of banken eindigde haar speech met: 'tengels af van de democratie en de vrije meningsuiting.' Er werden zelfs vragen in de Tweede Kamer over het optreden van

de burgemeester gesteld. Aan het einde van de jaren zestig liep de belangstelling voor de voorstellingen terug. Uiteindelijk besloot de eigenaar het theater in 1968 te sluiten.

Theater in de duinen

In 1947, een paar jaar na de bevrijding, zette de Bloemendaalse wethouder Andries van Geluk zich in voor de bouw van een openluchttheater aan de Hoge Duin en Daalse weg op het terrein van het landgoed Caprera. Tijdens de wederopbouw waren in principe alleen maar geld en bouw materiaal beschikbaar om huizen en wegen aan te leggen. Een theater had een veel minder hoge prioriteit, maar toch lukte het om in korte tijd het openluchttheater Caprera te realiseren. In augustus 1948 werd het openingsconcert gegeven door de Haarlemse Concertvereniging. De eerste theatervoorstelling, een achttiende-eeuwse komedie, was een groot succes. Het aanbod van de voorstellingen is in de loop der jaren verbreed en veranderd. In het begin trok de Dutch Swingcollegeband veel publiek, nu zijn er de traditionele altijd uitverkochte concerten van popgroep De Dijk, fantasievolle voorstellingen van de theatergroep Opus One en kindervoorstellingen van bijvoorbeeld Hakim Traïda. Soms wordt Caprera zelfs omgetoverd tot openluchtbioscoop.

Naar dansles

In de twintigste eeuw kwamen er steeds meer soorten vermaak die speciaal voor kinderen en jongeren

Bezoekt de Speeltuin en Bioscoop „BLOEMOORD”

VELSEN

Rijksstraatweg,
hoek Corverslaan

**Groote en
Kleine zaal
disponibel
voor feesten
en partijen**

Clublokaal Voetbal-
Ver. „KINHEIM”
Prima Consumptie
Billijke Prijzen

Telefoon Interc. 2176.

Aanbevelend,

G. RENSEN.

In 1924 adverteerde G. Rensen voor zijn café Bloemoord in Velsen-Noord. Om de recessie het hoofd te bieden, had hij zijn zaak uitgebreid met een speeltuin en een bioscoop.

De Grote Markt te Haarlem met café- restaurant Brinkmann en bioscoop Rembrandt was in 1955 nog een doorgaande weg. Burgemeester De Gou (1969-1976) zou in de jaren zeventig de Grote Markt weer in zeventiende-eeuwse stijl herstellen.

Het Luxortheater in Beverwijk werd in 1936 gekocht door Isaac van Frank. In 1941 werd deze joodse eigenaar uit zijn zaak verdreven en kwam er een Duitse bewindvoerder. In 1945 kwam Van Frank de touwtjes weer in handen nemen. In 1952 kocht Isaac van Frank het Lidotheater aan het Houtplein in Haarlem.

Dansschool

GRÉ BOLHOVEN

**HENDRIK BURGERSTRAAT 15
ADRICHEMSTRAAT 31^A**

TEL. 3679

STENA - AMSTERDAM TEL. 4301

waren bestemd. Voor jongeren was er dansles. Overigens niet voor iedereen een onverdeeld genoegen. Maar het beheersen van de klassieke dansen was nu eenmaal iets dat bij je opvoeding hoorde. Iedereen behoorde de passen van de quickstep, foxtrot, wals en tango meester te zijn. Dansles was ook een ontmoetingsplaats waar jonge mensen elkaar konden leren kennen. Menig Kennemer echtpaar had elkaar op dansles leren kennen. Vanuit de hele omgeving bezochten jongens en meisjes een van de twee dansscholen in Haarlem: Schröder of Martin. De dansschool van Schröder stamt uit 1925 en bestaat nog steeds. Ouder is de dansacademie van J.G. Martin en zonen. Deze school werd in 1875 opgericht door Johan Godfried Martin. Hiervoor dreef hij een instituut voor lichamelijke opvoeding, dat gehuisvest was in de Doelen te Haarlem. Naast gymnastiekles ging Martin ook dansles geven. In de Doelen organiseerde hij muziekfeesten en bals. In 1875 werd in de Schagchelstraat een apart dansinstituut geopend. Zonen Johan Godfried jr., Simon, Henri en Martin gaven daar alle vier les. Johan Godfried jr. maakte ieder jaar een studiereis naar Parijs om de nieuwste dansen te bestuderen. Kleinzoen Johan Gottfried was ook als dansleraar aan de school verbonden. In maart 1943 moest de

Hierboven: Gré Bolhoven-Steenman richtte in Beverwijk een dansschool op aan de Burgerstraat nr. 15. Uit de advertentie in het adresboek van Beverwijk van 1947, blijkt hoezeer Nederland verzuild was: katholieken en protestanten hadden aparte dansscholen. Gré Bolhoven prees zichzelf op de volgende wijze aan: 'speciale clubs onder RK balleiding'. Na haar overlijden in 1968 zette dochter Else de dansschool voort.

**Het beheersen
van klassieke
dans behoorde
bij opvoeding**

Boven: Speeltuin Linnaeushof te Bennebroek is een waar kinderparadijs waar gezinnen uit de wijde omtrek naar toe komen voor een dagje speelplezier. De speeltuin krijgt er elk jaar een nieuwe attractie bij. Kinderen uit Bennebroek hebben vaak een abonnement op de speeltuin, zodat ze na schooltijd nog een paar uurtjes kunnen schommelen en klimmen. De foto is uit 1967.

Midden: De speeltuin werd in de jaren zeventig uitgebreid met een meertje voor waterfietsen, trampolines en een aparte binnenspeeltuin.

dansschool tijdelijk op last van de Duitse bezetter gesloten worden. De dansacademie, die ook danspartijen en feesten organiseerde, werd in 1968 opgeheven.

De grootste speeltuin in het kleinste dorp

In 1956 opende bloembollenfirma Roozen in Bennebroek het park met bloementuin op de plaats waar vroeger een buitenplaats was en waar de botanicus Linnaeus in een grijs verleden zijn onderzoekingen deed. Dit park, de Linnaeushof, werd een belangrijke

attractie, waar vooral in het voorjaar veel bezoekers kwamen. Maar om ook de kleine Kennemertjes vertier te bieden besloot in 1960 de beheerder het park te verlevendigen met schommels, draaimolens, wippen en een kabelbaan. Tegen de heuvelrug kwam een hoge glijbaan. In 1963 werd de nieuwe speeltuin geopend door een in Indianentooi gehulde Godfried Bomans. Het werd een groot succes. De heuvelrug bleek niet bestand tegen zulk intensief gebruik en kalfde af, waardoor een gevaarlijke situatie ontstond. De eigenaren verplaatsten daarom de speeltoestellen naar het vlakke gedeelte

en de zandberg werd afgegraven. Ondanks het grote aantal bezoekers ging het park in 1967 failliet. De provincie kocht het deel dat nu als wandelpark opengesteld is voor het publiek. De beheerder kocht het andere deel en bouwde de speeltuin uit tot een attractiepark. Om de paar jaar kwamen en komen er nieuwe attracties bij, zoals waterfietsen, een stoomtram, peuterspeeltuin, botsautootjes, een kartbaan en een piratendorp. Zo is Linnaeushof uitgegroeid tot, naar het zelf beweert, de grootste speeltuin in Europa. En dit in een van de kleinste gemeenten in Nederland.

Hoogoven-sound

In 1961 werd de roemruchte nog steeds optredende popgroep de Bintangs in Beverwijk opgericht door de broers Frank en Arti Kraaijeveld. Ze speelden eerst, zoals zoveel groepen in die tijd Indo-Rock. De Indo-invloed is ook terug te vinden in hun naam, want Bintangs is Maleis voor sterren. De Bintangs ontwikkelden al gauw hun eigen ruige Rhythm & Blues-stijl, die ook wel de Hoogoven-Sound genoemd wordt. Vier jaar na de oprichting kwam de eerste single uit: 'You can't judge a book', maar echte hits werden pas 'Ridin' on the L + N' en 'Travellin' in the USA'. De Bintangs waren vooral berucht door hun life-optredens,

waarbij hun fans een spoor van vernielingen achterlieten. Zo werd in 1966 tijdens een optreden in Beverwijk het plaatselijk jongeren centrum geheel afgebroken. In hetzelfde jaar speelden de Bintangs in het voorprogramma van de Rolling Stones in Den Bosch. Een jaar later speelden ze in het voorprogramma van de Kinks, die ze naar verluidt totaal van het podium speelden. De groep had haar oefenruimte te Velsen-Noord, waar ze ook enkele LP's opnamen. In de loop van haar ruim veertigjarige carrière onderging de band veel wisselingen in de bezetting. Nog steeds treden ze overal op, gevolgd door een schare trouwe fans uit Beverwijk. Kennemerland kent drie landelijk

bekende popfestivals. In museum Beeckestijn worden tentoonstellingen, concerten en lezingen georganiseerd. Maar sinds 1978 komen jaarlijks 10.000-15.000 jongeren naar Velsen om te genieten van het Beeckestijn Popfestival. Er treden regionale, landelijk bekende en internationale bands op. In 1987 werd in Haarlem voor de eerste keer op Bevrijdingsdag een groot popconcert in de openlucht georganiseerd. Locatie was toen de Botermarkt. Wegens overweldigende belangstelling verhuisde het evenement eerst naar het Kenaupark en daarna naar de Haarlemmerhout. Het is het oudste Bevrijdingspopfestival van Nederland. In 1995 werd er voor de eerste keer een groot dansspektakel in de openlucht georganiseerd in het recreatieschap Spaarnwoude. Het festival kreeg de naam Dancevalley. Het werd een groot succes. In het eerste jaar kwamen er 8.000 bezoekers, in 2001 waren het er tien keer zoveel. Bezoekers kunnen daar onafgebroken dansen op housemuziek en genieten van optredens van beroemde dj's. En zo zoekt iedere generatie naar zijn eigen vorm van vertier en cultuur.

Links: In 1995 werd er voor de eerste keer een groot dansspektakel in de openlucht op het recreatie-terrein in Spaarnwoude georganiseerd. Tijdens het evenement konden de bezoekers onafgebroken dansen op housemuziek. In 1995 kwamen er 8.000 bezoekers. In 1999 kwamen 45.000 dansliefhebbers naar Dance Valley. In 2001 waren het er maar liefst 80.000. Door het slechte weer en de grote hoeveelheid bezoekers eindigde het dansfestival in 2001 in een chaos van onderkoelde feestgangers. Er was te weinig vervoer en de jongelui waren niet gekleed op de kou en de stromende regen. Sindsdien is het aantal bezoekers begrensd. (UPB)

Linksonder: Op een mooie zomerdag in 1970 geniet een aantal gezinnen van de zon aan het Noordzeekanaal. Ze zitten bij de Pont Buitenhuizen aan de Velsersweg.

Rechts: In 1949 dansen ouderen de dans 'Gort met Stroop' in het Trianon aan het Stationsplein te Zandvoort. Deze oude dans wordt gedanst op de muziek van de bekende Zandvoorter accordeonist Arie Paap. (UPB)

Op de omslag: Affiche voor het Bloemencorso te Haarlem in 1903.

Alle afbeeldingen zijn, tenzij anders aangegeven, afkomstig uit de Archiefdienst voor Kennemerland.
 HVOU: Historische Vereniging Oud-Uitgeest
 MKB : Museum Kennemerland, Beverwijk
 UPB : United Photos De Boer

© 2004 Uitgeverij Waanders b.v., Zwolle
 Druk: Waanders Drukkers, Zwolle
 www.waanders.nl

VEREENIGING HAARLEM 31 AUGUSTUS
KONINGINNEDAG 1903
BLOEMEN CORSO

VAN
VERSIERDE
EQUIPAGES
& ANDERE RIJTUIGEN
AUTOMOBIELEN
EN
RIJWIELEN

Te HOUDEN
IN DEN
HERTENKAMP
DES NAMIDDAGS TEN 3 URE
DAARNA
OMMETOCHT DOOR DE **STAD.**

ENTREE BLOEMENFEEST & PRIJSUITDEELING HERTENKAMP
LEDEN & DAMES VER. „KONINGINNEDAG” f 0.50 de persoon.
NIET LEDEN f 1.—

ISBN 90-400-1535-X

9 789040 015359

Lith. EMBRIK & BINGER, Haarlem.

Voor verdere inlichtingen alsmede voor inschrijving tot deelname wende men zich tot den **Algemeenen Secretaris der Ver. „Koninginnedag,”** den Heer **J. J. ZEEWOLDT**, Kenaupark 6, HAARLEM.